

Реторика, комуникация, диалог
Rhetoric, Communication, Dialogue

**Тялото като диалогичен и монологичен конструкт
в италианската литература на XX век**

DOI 10.55206/BQFK7571

Радея Гешева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Имейл: rgesheva@uni-sofia.bg

Абстракт: В италианската литература на XX век се очертават важни за описанието на концепта *тяло* тенденции. Въпросът за разновидностите на понятието може да бъде разгледан с оглед на диалогичния и/или монологичен характер на телесното в творбите след Втората световна война. Настоящото изследване цели да направи обзор на понятието *тяло*, като се разгледат неговите диалогични и монологични черти в емблематични творби от италианската литература на XX век. Проследява се трансформацията на конструкта, установяващ диалог или отказващ да изгради връзки със заобикалящия свят. При кризата на идентичността фокусът се отмества върху интериоризирането, присъщо за началото на XX век, например в творбите на Луиджи Пирандело и Итало Звево. Хипотезата е, че италианската литература след Втората световна война се отличава със стремеж към диалог, особено видим/ярко заявен при писателите Карло Леви и Примо Леви, осезаемо и при Леонардо Шаша и Джорджо Басани. Сравнителният анализ дава основания да се направят изводите, че по този начин тялото се очертава като своеобразно поле на сблъсъци между диалогично и монологично, между приемането на позицията на другия и отстояването на собствената, след вглеждане в себе си.

Ключови думи: диалог, монолог, тяло, италианска литература, проекции, трансформации.

The Body as a Dialogic and a Monologic Notion in the 20th Century Italian Literature

Radeya Gesheva

Sofia University "St. Kliment Ohridski"

E-mail: rgesheva@uni-sofia.bg

Abstract: In the Italian literature of the 20th century, important tendencies regarding the description of the concept of the body can be outlined. The question of the varieties of the concept could be examined in view of the dialogical and/or monological nature of the body in works after the Second World War. The present study aims to provide an overview of the concept of the body by examining its dialogic and monological features in emblematic works belonging to the Italian literature of the 20th century. The transformation of the concept establishing dialogue or refusing to build connections with the familiar world is traced. In the crisis of identity the focus changes on the interiorization, e.g. in Luigi Pirandello and Italo Svevo. The hypothesis is that the Italian literature after the Second World War is distinguished by the pursuit of dialogue, notable in writers such as Carlo Levi and Primo Levi, tangible also in Giorgio Bassani and Leonardo Sciascia. The comparative analysis leads to the conclusion that in this way the body emerges as a peculiar field of collisions between the dialogic and the monologic, between the acceptance of the other's position and the self-assertion, after introspection.

Keywords: dialogue, monologue, body, Italian literature, projections, transformations.

Увод

Тялото още от древността се асоциира с амбивалентност. Няма еднозначно и пълно определение на това понятие, което да бъде изчерпателно. Интересни са наблюденията на теоретика на тялото Умберто Галимберти, който го определя като граница между природата и културата. В „Тялото“ – едно от задълбочените изследвания, свързани с него, италианският философ посочва, че то е *организъм, работна сила, плът, несъзнавано*. [1] Става видно, че понятието не може да бъде натоварено само с едно значение или да има една конотация. За Галимберти тялото е „място и немясто на дискурса“, представлява „негатив на всяка „ценност“, която знанието, със съучастничеството на властта, е натрупало“. [2] Немислимо е, когато говорим за телесното, да стигнем до изчерпване на смисъла. Значимите за Галимберти понятия, които имат отношение към тялото с оглед оптиката на настоящото изследване, са *присъствие* и *вписване*. Когато говорим за тях, следва да поясним и значението на *идентичността*. Ако тялото съществува и си дава сметка за това, то присъства. Съответно има осъзната самоиден-

тичност. Така Галимберти дава пример с присъствието в света. Има го, ако тялото, или респективно човекът, осъзнава идентичността си.

На базата на посочените ключови за изследването понятия може да се изведе интердисциплинарно определение въз основа на феноменологичните и социологичните възгледи на философа Умберто Галимберти. Предложената в настоящото изследване дефиниция за тялото го възприема като *форма на присъствие в света, в който се е вписало, след като осъзнае собствената си идентичност*. И тук възниква въпросът за *вписването*. В социалната реалност то може да се случи по различни начини. Първото вписване е в света на мъжете или жените. Така при древните племена на мъжа се забранява да доближава кошниците, в които жената държи събраната реколта. В същото време на жените не се позволяват да докосват лъка. След като тялото се е определило като женско или мъжко, следва възлагането му на роли – в семейството и обществото. Ако *вписването* не се осъществи, се достига до изключване. По този начин може да се очертае категорията *тялото на маргинала*. Идеологията създава основания, на които построява практиката. А тя е културно обоснована. При повтаряне на практиката тя се превръща в навик или във втора природа. И жените, и мъжете имат особености, които ги различават едни от други, видни още от телата, но пренасящи се и върху езика. Под влиянието на властта тялото е белязано. Доминиращият императив неизменно оказва влияние върху телата, понякога тяхната реакция го отразява и съответно е огледална, в други случаи е възможно да се стигне до лудост – осъзната или не, в трети – до жертвеност, в четвърти – до мълчание, осмислено или неосмислено спрямо конкретна ситуация.

Дизайн на изследването

Настоящото изследване обхваща периода от началото на ХХ век до 60-те години. Тезата, която защитава, е че тялото е *трансформиращ се конструктор*, понятие, което варира в зависимост от влиянието на външния за литературата и автора свят и вътрешната авторова вселена. Целта на изследването е формулиране на опорни точки в заявяването на телесното, с помощта на *присъствието, вписването и идентичността*. Задачите са свързани с извеждане на нова дефиниция на тялото, проследяването ѝ в различни десетилетия на ХХ век с оглед проверка на устойчивостта и обобщаване на определението въз основа на проведените наблюдения, илюстрирани с конкретни примери от специално подбрани писатели и знакови техни произведения. Благодарение на обобщенията се достига до извода, че *тялото е интердисциплинарен кръстопът на идеи*, които властта и обществото могат да проектират върху него. Възможните реакции се променят поради трансформациите в различните разгледани десетилетия. Подбраните автори и творби отговарят на доминиращите нагласи на тялото за об-

ществото и на социума за телесното. Докато периодът от началото на ХХ век до 20-те години на посочения период е белязан от кризата на идентичността, силно застъпена в „Съвестта на Дзено“ (1923) на Итало Звево, в следващите анализирани етапи тялото се явява жертва на насилието. Като състояние тази жертвеност е присъща и на творбата, описващата борбата на човека за оцеляване в Южна Италия, „Христос се спря в Еболи“ (1945) на Карло Леви и на анализиращата оцеляването в концлагерите автобиография на Примо Леви „Нима това е човек“ (1947). Насилието, което се откроява, е многопластово. То може да се проследи и в романа „Денят на кукумявката“ (1960) на Леонардо Шаша, представящ проблемите на обществото, повлияно от мафията, и в „Градината на Финци-Контини“ (1962) на Джорджо Басани, акцентиращ върху сблъсъците в обществото поради Нюрнбергските закони. В същото време тялото се очертава или като монологиращ конструкт – в първия посочен етап – от началото на ХХ век до 40-те години – по време на кризата на идентичността, дори като *маргинал*, или като диалогизиращ – особено през 50-те и 60-те години на века.

Присъстващото тяло – отсъстващото тяло

Луиджи Пирандело е сред световноизвестните италиански автори, отличен с престижната Нобелова награда за литература през 1934 г. Италианският драматург, писател и поет е от сицилиански произход и представя възгледите си за взаимоотношенията на хората в обществото и връзката между тях. За Пирандело вината за неуспехите е не само на хората, но и на обществото като цяло. Ключовата роля на *маската* в творчеството му предлага възможно обяснение на тези проблеми. Хората, съответно телата, носят маски. Те са различни и варират в зависимост от обстоятелствата и лицата, пред които се появяват и с които общуват. В „Покойният Матиа Паскал“ (1904) основният персонаж се смята за мъртъв от своите съграждани и може да продължи живота си напред с нова самоличност – в Рим и името Адриано Меис. Тогава той се възприема като:

един измислен човек [...] Една подвижна измислица, която искаше, при това трябваше по необходимост да бъде обособена, макар и потопена в реалността. [3]

Ключов за Пирандело е въпросът за идентичността. Той е свързан и с темата за *вписването*, и с тази за *присъствието*. За сицилианския писател е възможно тялото да поиска да се интегрира, но обществото е това, което ще прецени дали ще се случи. И *вписването*, и *присъствието* стават възможни с помощта на осъзнаването и осмислянето на *идентичността*. Този въпрос е поставен и в „Някой, никой и сто хиляди“ (1926). Тезата на Пирандело е, че интеграцията в колектива е възможна, но не и задължителна. Така тялото може да се себевъзприема като някое, но за общността то да е никое. В същото време, поради факта, че се налага постоянно поставяне на маски – вариращи в зависимост от хората, с които човек общува, и ситуациите, в

които е поставен, човек се превъплъщава в „сто хиляди“. Реално толкова са случаите на промяна в поведението, действието на един от „много „аз“, които ние сме или може да бъдем“. [4] Ако тялото не действа по зададените от обществото правила, то ще се превърне в изолирано и отхвърлено от цялата общественост.

За Пирандело значима е и ролята на властта. Но не като далечна инстанция, която дирижира живота на хората. Според него властта е характеристиката, която има всеки човек, респективно всяко тяло. Затова се налага да се даде определение на идентичност, която се свързва с властовия императив. Ако проследим наблюденията на социолога Ерик Ериксън в „Идентичност: младост и криза“ [5], ще видим, че идентичността има няколко нива – *индивидуно, личностно, колективно*. Всички те присъстват в творчеството на италианския писател Луиджи Пирандело. Персонажите му са индивиди, тоест осмислят себе си като отделни единици. В същото време всеки от тях е личност и се отличава с определени характеристики – въз основа на житейския опит, път или избор. Успоредно с това всички негови персонажи се опитват под някаква форма – доброволно или не – да се впишат в обществото, да заявят своето присъствие и да покажат своята идентичност. Тя е свързана с принадлежността към определени социални групи и идеали, като се влияе от солидарността към изповядваните от тях ценности.

Здравото тяло – болното тяло. Интегрираното тяло – маргиналното тяло

В романа на Итало Звево „Съвестта на Дзено“ (1923) се поставя въпросът за лечението на болестите. В случая основният персонаж иска да излекува зависимостта си от пушенето. В своя дневник записва педантично всичко случило му се: от огорченията и разочарованията, свързани с неспазените обещания, до епизодичните наслади, постоянно съпътствани от колебания и страх. Подобни наблюдения относно участва на човечеството се наблюдават и в предходните творби на Звево. И в „Един живот“ (1892) основният персонаж Алфонсо Нити, и в „Застаряване“ (1898) – Емилио Брентани, са въплъщение на фигурата на *маргинала*. Според определението на Литературния речник на Енциклопедия *Трекани* терминът е антоним на *свърхчовека* – понятието на Фридрих Ницше, което най-добре се илюстрира с живота и творчеството на италианския писател, журналист и декадент Габриеле Д’Анунцио (1863–1938).

При Итало Звево водещи са фигурите на неспособните да живеят и да установяват взаимоотношения с другите персонажи. Тази неприспособеност се наблюдава много добре в „Съвестта на Дзено“, който следва принципа проба-грешка, но грешките му стават безкрайно много. Той е надвит от живота, сломен, чувства се негова жертва. В същото време е и един от

малкото персонажи в творчеството на Звево, които за първи път отчитат условията на живот, в които човечеството живее. То е неудовлетворено, изпълнено с фрустрации, статист в събитията, които никога не успява да ръководи. *Тялото на маргинала* на Звево в лицето на Дзено Козини се оказва жертва на слабостите си, като не съумява да установи нормални и здравословни взаимоотношения. Основните персонажи във всички романи на писателя нямат волята и желанието за действие или промяна, те са слаби и пасивни, като винаги търсят причините за случващото им се извън тях. Алфонсо Нити от „Един живот“ в края на творбата се самоубива, тъй като няма силите да се бори с усещането за безполезност и неприспособимостта си. Емилио Брентани от „Застаряване“ се отдалечава от светския живот и макар и жив, вегетира, като живее със спомена за отминалите дни и си представя хипотетични ситуации, които никога не са се случили, без да мисли за настоящето или бъдещето. Поради тази причина може да заключим, че става дума и за болно тяло. Макар и здраво физически, то си поставя редица бариери на нивото на съзнателното. Единственото спасение за болното тяло е атомната бомба, която според Дзено Козини ще доведе до:

[...] чудовищен взрив, който никой не ще може да чуе, и земята, превърната отново в мъглявина, ще броди из небесата, избавена и от паразити, и от болести... [6]

Южното тяло – северното тяло

В романа „Христос се спря в Еболи“ (1945) на Карло Леви се поставя въпросът за италианския юг. На преден план пред обществото се очертават деликатните теми, свързани с италианския север и юг. В северните части поради развитата икономика и индустрия се наблюдават технологичен напредък и икономически прогрес. В същото време югът изостава, големи площи от земите там остават необработвани, присъствието на държавата е далечно и утопично. Въпросът, свързан с италианския юг, се отразява и върху д-р Карло Леви. Той е от северно семейство, но поради политическите си възгледи – против Мусолини – е интерниран от градчето Грасано в селцето Алиано в тогавашната област Лукания, днес Базиликата. По този начин се очертава една от основните опозиции в романа. Северното тяло, което макар и от не много богато буржоазно семейство, е свикнало на определени удобства, се противопоставя на южното.

В Базиликата господстват невежеството и суеверието. Изостаналостта се долавя навсякъде – и в архитектурата, и в поведението на хората, и в начина им на живот. По този начин можем да открием ролята на географската принадлежност като определяща за изграждането на идентичността. Според изследването на социолозите Питър Бъргър и Томас Лукман „Социалното конструиране на реалността“ [7] понятието има две разновидности. Идентичността може да бъде *дескриптивна*, като чрез нея могат да се опишат представителите на различните социални групи в романа. Присъстват

представители на политическия и религиозен елит – кметът и свещеникът, и на буржоазното съсловие – търговците и лекарите, и на работническата класа – най-голямата по брой, с висок процент на безработица и тънеща в мизерията на юга поради останалите социални прослойки. Идентичността може да бъде и *обяснителна*, доколкото подпомага интерпретирането на процесите в обществото и тяхното развитие. Поради изостаналостта на всички нива в юга, като се започне от инфраструктурата и се стигне до начина на мислене, може да се каже, че жителите на Южна Италия и през 40-те години на XX век, когато се развива действието в романа, са в също толкова затруднено положение, колкото и по време на Обединението (1861). Факторите, които оказват влияние върху развитието, са свързани с повишаването на грамотността и откриването на повече работни места. И липсата на образование, и липсата на работа са сериозни проблеми, свързани и с местната мафия. Със сигурност и тя влияе негативно на всички опити за постигане на независимост – и в работен, и в семеен, и в социален план.

Насиленото тяло – свободното тяло

Въпросът за насилието над тялото в литературата се поставя от Умберто Галимберти [8], като италианският философ го разглежда във връзка с понятието *свобода*. Изводът, до който достига, е приложим и за настоящото изследване. Според Галимберти „Свободата на тялото е свобода в определена ситуация“ [9]. От това наблюдение става видно, че италианският философ не желае да прави обобщения, без да ги съотнесе към конкретни случаи. С цел да се проследи това негово твърдение, могат да бъдат разгледани двама автори – Леонарда Шаша и Джорджо Басани. С творчеството си те поставят значими обществени проблеми, които в нашето изследване могат да бъдат разгледани през призмата на тялото. „Денят на кукумявката“ (1961) е роман, който засяга въпросите на съжителството на две социални реалности. От една страна стоят борците за справедливост, които според предложението от нас разделение могат да се определят като *свободни тела*. Такова е тялото на капитан Белоди – командир на полицейската рота, представител на карабинерите. Както Шаша отбелязва:

Той изпълняваше службата си в полицейския корпус с вярата на човек, участвал в революция, която бе установила своя закон за свобода и справедливост – закона на републиката, – на който той служеше и заставяше другите да зачитат. [10]

В същото време в романа има редица други тела, които са подложени на насилие. Например „доносниците“, които са своеобразно насилени от мафията тяло. Но в тази категория попадат не само те. *Насилено* е и тялото на обикновените хора, които са изложени на опасност във всеки ден от своето съществуване. Романът започва с убийството на Симоне Коласберна – местен зидар и впоследствие строителен предприемач. Така насиленото, в случая дори мъртвото тяло, поставя началото на разследването. Опитът

на капитан Белоди да отстои позицията си и да остане сред представителите на *свободните тела* е успешен, но усилията, които полага, са много големи. Усещането за идентичност, или по-точно за принадлежност към категориите *свобода* и *справедливост*, дава сили на основния персонаж да продължи да се бори за смятаното от него за ценно и важно.

Опозицията *насилено-свободно тяло* може да се проследи и в „Нима това е човек“ на Примо Леви (1947). В романа авторът разказва за преживяванията си в Аушвиц. Творбата е ценно историческо свидетелство. Публикуването на „Нима това е човек“ първоначално е отхвърлено и от Наталия Гинзбург, и от Чезаре Павезе, които работят за издателска къща „Ейнауди“. Впоследствие намира своя издател и добива известност. Примо Леви поставя въпроса за присъствието – на германци в концентрационните лагери, в които евреите сякаш отсъстват; за вписването в общността; за желанието за заличаване на идентичността. *Насиленото тяло* въпреки всичко се бори за своето достойнство. То си дава сметка, че трудно, дори невъзможно, отново ще се превърне в *свободно*. Ако се позовем на Галимберти, в конкретната ситуация тялото е поставено в условия на принуда. И тук може да се изведе още една подкатегория на насиленото – *нулевото тяло*. Всички представени в „Нима това е човек“ тела на депортираните спадат към тази група. Те могат да бъдат определени като *нулеви*, доколкото върху тях се налага идеята за заличаване или зануляване на достойнството, идентичността, присъствието. След лишаването от личните предмети, вещи и дрехи, депортираните в концлагерите получават еднакво дрипаво облекло. Имената, които са свързани и с идентичността, също са заличени. Всеки има номер, татуиран на лявата предмишница. Освен *насилено-свободно тяло*, както и обособеното *нулево*, съществува и *тяло-единица*. За германците то е знаково и важно, защото е тяхното. За евреите тази категория се асоциира с човекоподобното тяло. Към това послание на Примо Леви прави препратка и заглавието, което поставя реторичен въпрос – *нима това е човек*.

Приносен за опозицията *насилие-свобода* е и романът на Джорджо Басани „Градината на Финци-Контини“ (1962). В него се представя историята на богатото буржоазно семейство, което живее във Ферара и е от еврейски произход. Фамилията притежава огромна къща, с градина и тенис корт. След Нюрнбергските закони, известни още като расовите (1935), животът им се преобръща. Започват преследванията на евреите. Основният персонаж Джорджо се влюбва в Микол – дъщерята на богатото, изпаднало в немилост, семейство. И в тази творба, както и в „Денят на кукумявката“ отново очертаващата се опозиция е *насиленото-свободното тяло*. *Насилието* присъства в романа още от самото начало. То е под формата на *тяло-власт*, която доминира и контролира живота на хората, без значение към кое съсловие спадат и какви са техните финансови възможности. В същото вре-

ме тялото се бори за свободата. *Свободните тела* в романа са малко. Основните персонажи имат тежка участ; Алберто умира, а всички негови роднини са депортирани в концлагер. И тук може да се върнем отново към наблюденията на Галимберти относно свободата на тялото. За италианския теоретик на телесното тя е възможна, но при определени обстоятелства и в дадена ситуация. Свободата е категория, към която телата се стремят. Но често, въпреки усилията, не успяват да я достигнат и остават *насилени тела*, жертва на дадена власт или ситуация. А в случаите, в които съумеят да се докоснат до свободата, осъзнават, че трябва да положат усилия, за да я запазят.

Заклучение

Настоящото изследване се съсредоточава върху измеренията на тялото, които варират в зависимост от хронотопа и доминиращия императив. Дефиницията, която анализът предлага, е *форма на присъствие в света, в който се е вписало, след като осъзнае собствената си идентичност*. Така може да са проследят връзките между ключови понятия. Това определение се илюстрира с помощта на примери от италиански литературни произведения от началото до 60-те години на XX век. По този начин са очертани опозиции, които допълват палитрата от образи на телата. За Луиджи Пирандело тялото е *присъстващо* или *отсъстващо*, често с маска, в опит да се впише и осмислило своята идентичност. То е и монологично, и диалогично. За Итало Звево телата често са болни. Здравото тяло не съществува. В началото на века, когато е публикуван романът „Съвестта на Дзено“, се откроява опозицията *интегрирано – маргинално тяло*. Едното е диалогизиращо, а другото се самоизолира доброволно, или обществото отказва да води комуникация с него. Вписването на *тялото на маргинала* в социума е трудно и често невъзможно. Телата се разглеждат и с оглед на тяхната идентичност, която е силно повлияна от условията, в които живеят и се развиват. Така се появява и опозицията *северно – южно тяло*, особено осезаема в „Христос се спря в Еболи“ на Карло Леви [11], който поставя южните проблеми на фона на северния поглед върху върху тях. Постепенно се достига и до ключовата категория за Умберто Галимберти в определянето на телата – *свободата*. Двойката *насилено – свободно тяло* може да бъде проследена и във връзка с мафията в „Денят на кукумявката“ на Леонардо Шаша, и във връзка със социалната реалност – влиянието на расовите закони върху живота на определени групи от обществото, с очертаване на подкатегорията *нулево тяло* в „Нима това е човек“ на Примо Леви. [12]

Оттук може да се обобщи, че определението на тялото е интердисциплинарно. Според представеното в настоящия анализ е видно, че неговото дефиниране се случва като се вземат предвид базисни категории – *присъствие, вписване, идентичност*. Определението на тялото, подобно на това за

идентичността, е и *дескриптивно*, тъй като охарактеризира конкретните ситуации, в които телата живеят и формират възгледите си, и *обяснително* – понеже предлага детайлен социален разрез на динамиките в италианското общество от началото до 60-те години на XX век.

Цитати и бележки

- [1] Galimberti, U. (2012). *Il Corpo*. Milano: Feltrinelli.
- [2] Galimberti, U. (2012). *Il Corpo*. Milano: Feltrinelli, 12.
- [3] Пирандело, Л. (1975). *Избрани творби. Новели за една година. Покойният Матиа Паскал. Шест лица търсят своя автор. Хенрих IV*. (Превод: Светозар Златаров). София: Народна култура, 276. [Pirandello, L. (1975). *Izbrani tvorbi. Noveli za edna godina. Pokoyniyat Matia Paskal. Shest litsa tarsyat svoya avtor. Henrih IV*. (Prevod: Svetozar Zlatarov). Sofia: Narodna kultura, 276.]
- [4] Пирандело, Л. (1997). *Някой, никой и сто хиляди*. (Превод: Виолета Даскалова). София: Хемус, 67. [Pirandello, L. (1997). *Nyakooy, nikoy i sto hilyadi*. (Prevod: Violeta Daskalova). Sofia: Hemus, 67.]
- [5] Ериксън, Е. (2013). *Идентичност: младост и криза*. (Превод: Людмила Андреева). София: Рива. [Eriksan, E. (2013). *Identichnost: mladost i kriza*. (Prevod: Lyudmila Andreeva). Sofia: Riva.]
- [6] Звево, И. (2016). *Съзнанието на Дзено*. (Превод: Виолета Даскалова). София: Лист, 425. [Zvevo, I. (2016). *Saznaniето na Dzeno*. (Prevod: Violeta Daskalova). Sofia: List, 425.]
- [7] Бъргър, П., & Лукман, Т. (1996). *Социално конструиране на реалността*. (Превод: Кольо Колев). София: Критика и Хуманизъм. [Bargar, P., & Lukman, T. (1996). *Sotsialno konstruirane na realnostta*. (Prevod: Kolyo Kolev). Sofia: Kritika i Humanizam.]
- [8] Galimberti, U. (2012). *Il Corpo*. Milano: Feltrinelli.
- [9] Galimberti, U. (2012). *Il Corpo*. Milano: Feltrinelli: 217.
- [10] Шаша, Л. (1961). *Денят на кукумявката*. (Превод: Виолета Даскалова). София: Народна култура, 18. [Shasha, L. (1961). *Denyat na kukumyavkata*. (Prevod: Violeta Daskalova). Sofia: Narodna kultura, 18.]
- [11] Леви, К. (1965). *Христос се спря в Еболи*. (Превод: Мария Касарова). София: Отечествен фронт. [Levi, K. (1965). *Hristos se sprya v Eboli*. (Prevod: Maria Kasarova). Sofia: Otechestven front.]
- [12] Леви, П. (1995). *Нима това е човек*. (Превод: Божан Христов). София: Ангелинов и партньори. [Levi, P. (1995). *Nima tova e chovek*. (Prevod: Bozhan Hristov). Sofia: Angelinov i partnyori.]

Библиография

- Бъргър, П., & Лукман, Т. (1996). *Социално конструиране на реалността*. (Превод: Кольо Колев). София: Критика и Хуманизъм. [Bargar, P., & Lukman, T. (1996). *Sotsialno konstruirane na realnostta*. (Prevod: Kolyo Kolev). Sofia: Kritika i Humanizam.]
- Ериксън, Е. (2013). *Идентичност: младост и криза*. (Превод: Людмила Андреева). София: Рива. [Eriksan, E. (2013). *Identichnost: mladost i kriza*. (Prevod: Lyudmila Andreeva). Sofia: Riva.]

- Звево, И. (2016). *Съзнанието на Дзено*. (Превод: Виолета Даскалова.). София: Лист. [Zvevo, I. (2016). *Saznanieto na Dzeno*. (Prevod: Violeta Daskalova.). Sofia: List.]
- Леви, К. (1965). *Христос се спря в Еболи*. (Превод: Мария Касърова.). София: Отечествен фронт. [Levi, K. (1965). *Hristos se sprya v Eboli*. (Prevod: Maria Kasarova.). Sofia: Otechestven front.]
- Леви, П. (1995). *Нима това е човек*. (Превод: Божан Христов). София: Ангелинов и партньори. [Levi, P. (1995). *Nima tova e chovek*. (Prevod: Bozhan Hristov). Sofia: Angelinov i partnyori.]
- Пирандело, Л. (1975). *Избрани творби. Новели за една година. Покойният Матиа Паскал. Шест лица търсят своя автор. Хенрих IV*. (Превод: Светозар Златаров). София: Народна култура. [Pirandelo, L. (1975). *Izbrani tvorbi. Noveli za edna godina. Pokoyniyat Matia Paskal. Shest litsa tarsyat svoya avtor. Henrih IV*. (Prevod: Svetozar Zlatarov). Sofia: Narodna kultura.]
- Пирандело, Л. (1997). *Някой, никой и сто хиляди*. (Превод: Виолета Даскалова) София: Хемус. [Pirandelo, L. (1997). *Nyakoу, nikoy i sto hilyadi*. (Prevod: Violeta Daskalova) Sofia: Hemus.]
- Шаша, Л. (1961). *Денят на кукумявката*. (Превод: Виолета Даскалова.). София: Народна култура. [Shasha, L. (1961). *Denyat na kukumyavkata*. (Prevod: Violeta Daskalova.). Sofia: Narodna kultura.]
- Galimberti, U. (2012). *Il Corpo*. Milano: Feltrinelli.

Ръкописът е изпратен на 01.06.2023 г.

Рецензиране от двама независими рецензенти: от 07.06.2023 до 22.06.2023 г.

Приемане за публикуване: 25.06.2023 г.

Manuscript was submitted: 01.06.2023.

Double Blind Peer Reviews: from 07.06.2023 till 22.06.2023.

Accepted: 25.06.2023.

Брой 56 на сп. „Реторика и комуникации“, юли 2023 г. се издава с финансовата помощ на Фонд научни изследвания, договор № КП-06-НП4/72 от 16 декември 2022 г.

Issue 56 of the Rhetoric and Communications Journal (July 2023) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP4/72 of December 16, 2022.